

קובץ
הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

חקת
גליון לט (קפה)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושלוש לבריאת

ת ו כ ן ה ע נ י ב י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

- ד ג' ענינים בקדושת המשכן
ד דקדושה כללית מרומז בנדבת העגלות
ד החיוב דבדד ישב במצורע (גליון)
ה דב"ה הוא ענין הביטול וממדת החסד (גליון)
טז מי ששכח לברך באמצע הספירה נתבטלה ספירתו

נ ג ל ה

- ו הזכרת שם אמו כשמתפללין על חולה
ח אמירת פסוק המתחיל ומסיים באותיות של שמו
י נדר שאי אפשר לקיים

ח ס ל ד ו ת

- יא איא לשום נברא להכיר מהותו ית'

ש י ח ו ת

- יא בענין צמצום כפשוטו (גליון)
יב בצמצום שהוא אינו כפשוטו

ה ל ו ם י ו ם

- יח הערות ללוח היום יום
יח מקורות ללוח היום יום

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש נשא ש.ז. סעי' י"ג מביא וז"ל: עי"פ הבי"ל י"ל, אז די דריי אופנים הבי"ל ווי צו רעכענען דעם אורך החצר. זיינען בהתאם צו די דריי ענינים הבי"ל בקדושת המשכן: ווען מען רעדט וכו' ווען מען וויל מדגיש זיין די קדושות פרטיות פון משכן - רעכנט מען "חצר בלא המשכן (שבעים אמה), ווי דער חצר איז א קדושה בפ"ע;

און דער איחוד פון ביידע קדושות קומט ארויס אין מספר ק"ל: מ'האט סי' דעם כלל - "מאה" (וואו די שלשים פון משכן זיינען ניט קיין קדושה בפ"ע, נאר א טייל פון כלל); און סי' די שלשים פון משכן ווי דאס איז (א קדושה) בפ"ע. עכ"ל. ויש להבין למה כשרוצים לומר הקדושה פרטית אומרים כנגד החצר (שבעים אמה) ולא שלשים אמה ולאידך כשמונים האיחוד דשניהם מונים המשכן לגבי ענין הפרט ולא כמו שהחצר הוא בפ"ע.

* * *

שם סעיף י"ד ... און דעריבער איז דא ניט אזוי נוגע די קדושה כללית (ווי זי איז בפ"ע) [דאס האט א שייכות און איז מרומז אין נדבת העגלות כו', כני"ל סעי' י"א] עכ"ל.

ואינו מוכן לי דלכאורה אצל נדבת העגלות הי' גם המעלה דפרט כמו שמביא שם וז"ל: דאס ברענגט ארויס ווי יעדער נשיא בפ"ע קען אויפטאן נאר ווען חבירו משלימו. דלכאורה זהו מעלת הפרט כמו שמבואר שם בסעי' ז'.

אברהם ווילשאנסקי

ב. בלקו"ש פ' תזו"מ ש.ז. בסעיף ה' מכאר כ"ק אד"ש שאצל מצורע יש שני סוגי דין (א) דער דין כלל פון טמאים... וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפשי און דער טעם איז "ולא יטמאו את מחניהם"... וואס דאס איז פארבונדען מיט די טומאה פון מצורע. (ב) דער ציווי "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" א דין מינחך בא מצורע וואס איז נוגע עם לטהרתו ומביא אח"כ נפק"מ (הנפקימ הב') שמצד דעם דין אז ער דארף זיין מחוץ לג' מחנות דארף אויסקומען אז די אזהרה "בדד ישב לבדו ישב שלא יהו טמאין אחרים יושבין עמו" איז בלויז שולל אן אנדער סוג טמאים... אבער ניט מצורעים דאקעגן מצד דעם חיוב פון "בדד ישב" דארף זיין "בדד" אויך פון אנדערע מצורעים. דווקא דעמאלט וועט ביי אים נתקיים "ויהי'

מובדל ומפורסם לבדו" און נאר אזוי וועט באווארנט "שלא יתעסק בשיחת הרשעים".

ובהערה 49 (בסופו) מקשה ממלכים ב' ז.ג. וארבעה אנשים היו מצורעים גו' ויאמרו איש אל רעהו גו', ומתחץ בסוגריים "אלא שזהו גיחזי ובניו שמחוייבים לכבדו וכו'" ע"כ והקשה הת' מ.ל. בגליון ל' (קעט) דלכאו' לפי דין הב' שהציווי "בדד ישב" הוא דין שנוגע לטהרתו מדוע נאמר שהחוב דכיבוד משנה דין זה ועוד כלשון השיחה כשנמצא עם מצורעים ובפרט - רק עמהם - ה"ז פועל להיפך.

ותירץ דשם כיון שהצרעת היתה באופן דלעולם לא יתרפא מפני שגיחזי רדף אחרי נעמן וביקש שיתן לו כסף בשביל שני נערים מהר אפרים ולכן כשנודע לאלישע מזה קלל אותו "וצרעת נעמן תדבק כך ובזרעך לעולם ויצא מלפניו מצורע כשלג", לכן מובן איך הי' גיחזי ביחד עם בניו ע"כ.

וי"ל עדי"ז עוד ביאור דהא אמרו רבותינו "מה נשתנה משאר טמאים לישיב בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדיל" (לשון רש"י תזריע יג, מו) הרי מובן מזה שהציווי בדד ישב תלוי בלשון הרע ולכן בגיחזי כיון שצרעתו לא היתה תלוי' בלשון הרע אלא מצד זה שנעמן נתן לו כסף קללו אלישע לכן מובן שלא הי' צריך לישיב לבדו כיון דהציווי בדד ישב תלוי בלשון הרע.

מנחם מענדל סופרין

- ישיבת ליובאוויטש לונדון -

ג. בגליון כב (קעא) מקשה ב.צ.ק. על משי"כ בלקו"ש יתרו ש.ז. שבשביל להגיע לאמיתה של תורה לא מספיק הענין של שכל בלבד היות שבשכל יש נטיות של חסד וגבורה וכו', משאי"כ כאשר יש הענין של ביטול שיוצא מהמציאות והנטיות שלו יכול השקו"ט של שכל להגיע לאמת לאמיתו ובשביל זה ההלכה שענינה אמת לאמיתה - נקבע כמו ב"ה מפני שנוחין ועלובין היו ענין הביטול, עיי"ש.

והקשה הנ"ל דלכאורה זה דבר והיפוכו שמצד אחד אומרים שכשיש ביטול יוצאים מכל הנטיות, ולכן הלכה כב"ה, ולאידיך גיסא אומרים שב"ה מקילים בכלל שהם מצד החסד, משאי"כ ב"ש. והביאור הוא פשוט, דאפי' כאשר מגיעים לדרגא של ביטול, אין הפי' שנתבטלת ציור קומה של שכל ומדות אלא שהשכל ומדות שלו חדורים, ונרגש בהם הביטול וכמ"ז לגבי ב"ה אעי"פ שהי' אצלם ענין הביטול מ"מ נשאר אצלם הציור שלהם שהם מבחי' חסדים מ"מ הביטול העדר המציאות והגשמה של החסדים וכו'.

כמו שמבואר הרבה פעמים בחסידות שצריך להמשיך הכוחות מקיפים בתוך הכוחות פנימיים דהפיל' דהכוחות פנימיים מתעלים ומזדככים ע"י המקיף אבל עדיין נשארים כוחות פנימיים.

כמו"כ הביטול פעל על הדעת של ב"ה (שמורכב בעיקר מחסדים) שירגיש את הלמעלה מהשכל דהיינו הביטול אבל מ"מ נשאר מציאות של חסדים, בשביל זה פסק לקולא.

יוסף יעקבי
- ארה"ק ת"ו -

נ ג ל ה

ד. הזכרת שם אמו כשמתפללין על חולה

(א) כשמתפללין על חולה (ועושין מי שבידך) מזכירין שם החולה ושם אמו אבל אין מזכירין שם אביו (1).

מקורות וציטוטים:

(1) עיין בשו"ת הלל אומר סימן ר"ד הובא בספר קונטרס השמות - החדש להרב דובער טקף חלק י"א ע' ז' וז"ל: מה שמזכירים בתפילה שם האם ולא שם האב עיין בהגהות מקור חסד סימן רמ"ב שכתב שיתכן כשמתפללין על החולה על בריאות גופו מזכירין שם האם כי היא נותנת החומר והאב הצורה לכן כשמתפללים בהזכרה על הנפטר מזכירין שם האב עי"ש עכ"ל.

ועיין שו"ת גבול יהודה (להרב יהודה ליב צירלסאהן) סימן ב' שמביא רא"י לזה מגמ' שבת ס"ו.ב. אמר אביי אמרה לי אם כל מניניו בשמא דאימא (פירש"י כל לחישות בשמא דאימא פלוני בן פלונית) ע"כ.

ומביא טעם לזה וז"ל: ובטעם הדבר אפשר לומר, שהוא מחמת, דבשלמא עפ"י התורה, שלא נתנה למלאכי השרת, דנין דין יחוס האב על סמך ההליכה אחר הרוב, כדאמרינן בחולין (יא, ב), אבל קמי שמיא הרי לא יתכן ענין זה כלל, כיון שהאמת גלוי' שם כמו שהיא (דהרי אפילו אנן גופא לא קאזלינן בתר רובא היכא דאפשר לברורי בקל, כמו שהעלה בס' שושנת העמקים, סוף כלל ט"ו) - אם כן אחרי שלא ימלט שלא יהי' בין החולים גם מי שמוחזק בשקר לבנו של פלוני, יהי' איפה המזכירו כך בתפלה בכלל דובר שקרים לפני הקב"ה, לכן בכדי להתרחק מזה מוטב להזכיר את כולם רק על שם אמם.

כל זה לענין התפלה ביחד, אבל לענין התפלה שמתפללים בעד החולה בצבור אפשר להוסיף עוד טעם, דהיינו משום שעל ידי הזכירה על שם האב היתה יוצאת לפעמים תקלת ביוש ברכים, דהא בהיות החולה שתוקי או בן נכרי וכדומה, הרי לא יתכן אז להזכירו על שם אבי אמו עפ"י עצת הרמ"א (או"ח סימן

קליט סי"ג) לענין קריאת התורה, דהתם שאני משום דלקריאה כזו אין שום שייכות אל סוג התפילה, ומצד עצמותה הרי סגיא באמת אפילו ברמיזה בעלמא (עיין ד"מ או"ח סי' קליה סי"ח) אבל בשפכנו שיח לפני הקב"ה שאז יש לפרוט שם החולה, בהיות התפלה שלא בפניו (כמשי"ב המג"א ריש סי' קליט בשם מהר"ל), אם נכנה את שם אבי החולה בשם בדוי כזה (אחרי שאין בידנו לשנות שם האב כדברי הרא"ש בתשובותיו סוף כלל י"ז) הלא נהי' באותם הרגעים בכלל דוברי שקרים, שלא יכינו חלילה לנגד עיניו ית"ש. ממילא באין ברירה הלא נהי' מוכרחים להבדיל חולה כזה מאחרים בשעה שנתפלל בעדו ברבים ולהזכירו על שם אמו כמו שמצינו בדברי רז"ל רב מרי בר רחל (עי' רש"י ב"מ ע"ג, ריש ע"ב) - אם כן הלא תהי' לתפילתנו תכונת הכרזה ברבים על חרפתו הגדולה, ואין זו אלא התקלסות פומבית, לכן כדי שלא לבייש חולה כזה תקנו קדמונינו ז"ל להזכיר את כולם רק על שם האם כדרך רז"ל בקודש לתקן תקנות שונות להשוות נקלה ונכבד בכדי שלא לבייש כהא דמס' תענית כ"ו, ב, ובמס' פסחים פ"ב, א.

שוב מצאתי שהמנהג מפורש בזהר הקודש פר' לך לך סוף ד"ה וילך למסעיו ושמשמע שם להביא כעין הטעם הראשון הנ"ל עכ"ל עי"ש.

ועיין בתשובת כתבי אש (להרב אברהם שטרן) (נדפס בסוף ספרו מסדר חילוקים ושיטות) ח"א סימן ו' וז"ל: בספרי ח"א הזכרתי שמות האנשים, אשר תמכו אותי בהדפסת ספרי לזכרון עולם, בשם פלוני בן פלונית על שם אמם, וכתב לי מר... הא משפחותם לבית אבותם כתיב ולא לבית אמותם, וכמו שאין קורין לסוית פלוני בן פלונית אלא בן פלוני כמו"כ מזכירין בספר. לעני"ד לא כן עמדי דלא בחנם הצדיקים קדמאי ובתראי המקבלים פסקאות ופדינונים שיתפללו על הנותן, תקנו לכתוב בקוויטעל פלוני בן פלונית, וכן כשלומדין משניות על הנפטר אומרים חיה"ר פלוני בן פלונית כי וודאי דאנן להלכה הולכין אחר הרוב ולא חיישינן דלמא לאו אבוה הוא מ"מ כשנתפלל על החולה או נלמד על הנפטר צריכין להזכיר שמו הודאי בלי ספק דאפי' בשאר ענינים יש הרבה שיטות דהיכא דאפשר לברר מבררין, ואם איצ' לסמוך על הרב בודאי עבדינן מריש בתפילה על החולה ולימוד על הנפטר דצריך להזכיר שם החולה שלא בפניו וכן הנפטר שלעולם מקרא שלא בפניו, אם אפי' פ"א באלף אלפי אלפים באמת לאו אבוה הא איכ' דברנו והתפללנו בשם שקר לפני הקב"ה והוא יודע מי הוא ממזר ואיכ' לא התפללנו ולמדנו על החולה ונפטר זה שרצינו להתפלל וללמוד בעדו וגם דברנו שקר, לכן נזכיר פלוני בן פלונית דודאי אמו היא ובלתי ספק לא נאמר שקר בתפילתנו בפרט בפקוח נפש ל"ע, בתר רוב, וכ"ז בתפילה ולימוד אבל בקריאת התורה אפי' לא הזכרנו שם העולה כלל נמי מהני ולי"ח שמא לאו אבוה הוא דאפי' לאו אבוה הוא

מה בכך ולכן קורין בן פלוני עיי' עיי"ש.

אמירת פסוק המתחיל ומסיים באותיות של שמו.

(א) נכון לומר בכל יום פסוקים המתחילין ומסיימים באותיות של שמו (1).

(ב) אנו מוסיפים לומר פסוקים אלו כמה פעמים ביום בסוף אלוקי נצור (2).

(ג) גם אשה תאמר פסוקים המתחילים ומסיימים בשמה (3).

(ד) כשמתפללין על חולה אומרים פסוקי תהילים המתחילין עם אותיות של שם החולה (4).

מקורות וציובנים:

(1) עיין בפירוש רש"י מיכה (פרק ו' פסוק ט') עה"פ ותושי' יראה שמך (בסוגריים) וז"ל: מכאן שכל מי שאומר בכל יום מקרא המתחיל ומסיים כמו שמתחיל ומסיים שמו התורה מצילו מגיהנם, עכ"ל.

ועיין בספר משפט צדק הובא דבריו בקונטרס אחרון לספר טעמי המנהגים (עניני תפילה אות צ') וז"ל: בספר משפט צדק כתב בשם הסידור שחיבר המקובל הגדול מהור"ר הירץ זצלה"ה קבלה בידינו אשר פסוק המתחיל בשם איש דהיינו כמוני ששמו נפתלי נ' בראשו ל' בסופו, והיינו פסוק "נדבות פי רצה נא ה' ומשפטיך למדינתי טוב להזכירו בדרך ההולך או עסק את עמיתו הן בלימוד הן בכל חפץ, עכ"ל.

(2) בכמה וכמה סידורי תפילה נדפס בשם השלייה הקדוש, סגולה שלא ישכח שמו ליום הדין, לומר פסוק אחד מן התורה או מנביאים וכתובים קודם יהיו לרצון המתחיל בשמו ומסיים בשמו.

ועיין בליקוטי שיחות חלק ל"ד עמוד 227 הובא דבריו בתשובת וביאורים יגדיל תורה (א, י), סימן מ"ב ובספר פסקי הלכה ומנהג עמוד כ' וז"ל: והשאלה: בפירש"י מיכה ו' ט' וז"ל: ותושי' יראה שמך מכאן שכל מי שאומר בכ"י מקרא המתחיל ומסיים כמו שמתחיל ומסיים שמו התורה מצילו מגיהנם עכ"ל, ושואל מהי כוונת רש"י בזה.

הכוונה בזה למנהג המובא בכמה סידורים - וכן הוא גם מנהג חב"ד - לומר בכ"י מקרא המתחיל וכו' כנ"ל, אלא שאנו מוסיפים על פירש"י הנ"ל ואומרים הפסוק בסוף אלקי נצור שכתפלה, היינו איזה פעמים בכ"י.

לע"ע מצאתי מנהג זה: בספר הזכירה ח"א, בס' עבודת

ישראל לבער (גם לאשה); ס"י נהורא השלם ועוד, אבל לעייע לא מצאתנו בשלייה ולא בסו"ס קיצור שלייה ובס"י יעביץ אף שיש מציינים להם.

בנוגע למעשה שאלתי את פ"י כ"ק מו"ח אדמו"ר (שליטיא) וא"ל אשר כשלמד והתחיל להתפלל, ציווהו כ"ק אדנ"ע, להבדיל בין החיים לחי החיים, שיאמר בסוף התפלה הפסוקים ה' יגמור בעדי גו' יוציאם מחשך גו' (אף שיש ס"י רשום לשם יצחק: י"א סכותה גו' נשק) ואומרם בכל התפלות ובכל הימים. עכ"ל.

ועיין עוד במכתב כ"ק אדמו"ר שליטיא משנת תשי"ב נדפס בגליון לס"י מ"ב בתשובת וכיארם הני"ל וז"ל: כמה מהחסידים נהגו לומר לפני יהי רצון הפסוק השניך לשמם וכן הפסוק השניך לשם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלהייה נבגי"מ ז"ע, עכ"ל.

ועיין בקיצור שלייה מאמר ענין שכר ועונש ד"ה שאלו את ר"י אלעזר שמזכיר הענין שישכח אדם שמו בשעת הדין. אבל אינו מזכיר שום דבר מענין לומר פסוק של שמו שלא ישכח, עי"ש.

ועיין ג"כ בספר אליה רבה (להרב אליה שפירא) ס"י קכ"ב וז"ל: כתב ב"י טוב לומר פסוק א' מן התורה או מנביאים או מכתובים קודם שאמר יהיו לרצון המתחיל בשמו וסיים בשמו, עכ"ל.

ועיין בספר ארחות חיים (להרב נחמן כהנא) סימן קכ"ב אות קטן ד' וז"ל: כ' בספר מאורי אור בחלק באר שבע דף ל"א ע"ב דמה שנהגו רוב המון ע"פ מחברים לומר פסוק מעין שמותיהם בר"ת וס"ת כיון שלא נזכר שלום בתלמוד ומדרשי רש"י ובשום קדמון הוי כהפסק שלא מענין תפלתו ומוטב לאמרו אחר עקירת רגלו קודם יה"ר וזכרון אחד לכולם.

ועיין בספר כרם שלמה שכ' בשם הבי"י דטוב לומר פסוק אחד מן התורה או מנביאים וכתובים קודם שאמר יהיו לרצון המתחיל בשמו וסיים בשמו עכ"ל. ואני יגעתי ולא מצאתי בבית יוסף כאן שום רמז מזה ואולי כוונתו על איזה ס"א. ובסידורי תפלה נדפס בשם שלייה סגולה שלא ישכח שמו ליום הדין. לומר פסוק כני"ל קודם יהיו לרצון, עכ"ל ספר ארחות חיים.

עיין קיצור שולחן ערוך סימן י"ח סעיף ט"ו. ובערוך השולחן סימן קכ"ב סעיף ח', ובספר טעמי המנהגים עניני תפילה אות צ' ובספר כף החיים סימן קכ"ב אות י"א, ובסידור צלותא דאברהם (להרב יעקב ורדיגר), עי"ש.

(3) עיין בלקו"ש הני"ל, ובסידור צלותא דאברהם הני"ל, ובסידור עבודת ישראל (ע"י יצחק בן ארי' יוסף דוב). ועוד:

(4) עיין בסוף ספר קיצור שלייה בסדר שינוי השם וז"ל:

שמעתי מחכם אחד ממדינות פולין מה שראה שפעם אחד ה' צרה גדולה בר מינן על העיר ואמר החכם שלהם שיאמר כל א' ואחד אותן פסוקי תהילים באותיות של שם אותה העיר ר"ל ע"ד משל אם העיר נקראת רוטינבורג יאמר הפסוקים שבתהילים שמתחילים באות ר"ש ואח"כ כל הפסוקים שמתחילים באות ו"ו ואח"כ כל הפסוקים שמתחילים באות ט' וכן כולם והיא סגולה אמיתית בעזרת הא-ל יתברך ואמר אותו החכם שכן הוא קבלה בידו ממקובל גדול שזה סגולה לכל הצרות שלא יבואו עכ"ל, עי"ש.

ואסיים בדברי ספר אז נדברו (להרב בנימין יהושע זילבר) ח"ד סימן מ"ה וז"ל: אשאל כמה דנוהגים לומר בסוף שמו"ע פסוקים לשמות אנשים והוא ע"פ השליה, אבל צ"ע למה אין זה הפסק דאסור להפסיק באלקי נצור זולת מה דמות בק"ש, וסתם פסוקים לכאורה ליהוי הפסק, ובשלמא הנך פסוקים שהם דרך תפלות ובקשות נחא דהלא רשאי להוסיף לבקש מה שירצה אבל כמה פסוקים אינם מענין זה ולמה לא חשוב הפסק ע"ז מתרץ שם בתשובה וז"ל: כ"ת שליט"א בעצמו כבר הרגיש בגדר הדבר, כי אם כל האמירה היתה רק כשביל סגולה ה' צודק אבל ב"ל שהסגולה היא אם אומר בתור תפלה וגם פסוקים של שבח שם תפלה על זה, עכ"ל.

הרב ישעי' זוסיא ווילעלהם
- ברוקלין נ.י. -

ה. במס' גיטין במשנה לה, ב, : התקין ר"ג הזקן שתיא נזדרת ליתומים כו ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם שיאסרו אותה לכל פירות שבעולם וכן כתב רש"י לה, א, בד"ה ונזדרת כו' כל פירות. אבל בתוס' שם כתבו דלא גרסינן כל פירות, דאע"פ דהנדר חל ומלקין מיד, אבל סוף סוף לא תיאסר בפועל כל ימי', ובמילא כה"ג אינה חוששת לעבור רק פ"א.

הנה לכאורה קשה קושית התוס' לפי שיטת רש"י והרמב"ם דלכאורה אינה חוששת ולמה גרסינן לפיהם כל פירות?

והנה אפשר לבאר (כמ"ש בחתם סופר) שרש"י והרמב"ם ס"ל שאפי' כשהיא עוברת פ"א היא חוששת. אבל זה דוחק מצד קושית התוס' בדף ל"ה, ב, ד"ה אבל).

ואפשר לבאר שיטת רש"י עפ"מ"ש בתשובות וביאורים ע' 14 שמבאר שם דאזיר ואכו"ש תלוי בזה חיות האדם, ובהערה I שם מביא משינה דמלקין אותו וישן מיד, אי"כ לכאורה מבואר דזהו ג"כ מוכרח לחיותו, ומבאר דזה אינו דהפי' שם דבוודאי ישן דאי אפשר שלא ישן, אבל אינו מוכרח דבזה תלוי חיותו, משא"כ באכילה הנה שם להיפוך דאין הכרח שיאכל דאולי ירעב ע"ע כו' אלא דאם לא יאכל ימות אבל לא דבעל כרחו יאכל, וממשיך דע"פ חילוק זה אפשר להסביר הירושלמי (מובא בכ"מ

הל' שבועות פ"ה ה"כ) דשבועה שלא אוכל ז' ימים אינו אוכל לאלתר, דחלה השבועה לא כשינה דישן לאלתר, ולכאורה מהו הנפק"מ? אלא דבשבועה שלא אישן ג' ימים אי האפשריות הוא בשינה גופא, ולכן אין חל הנדר בנוגע לפועל, משאיכ באכילה.

ולפ"ז אפשר לבאר שיטת רש"י דרש"י סב"ל שמתי אומרים מלקין אותו וישן לאלתר דווקא בשינה מצד סברא הב"ל משאיכ באכילה אפי"פ שאוסרת כל פירות אין אומרים דמכין אותה ותאכל לאלתר (אבל לפי הרמב"ם אי' לתרץ זה שהרמב"ם פוסק גם באכילה דמכין אותו ויאכל לאלתר).

ולפ"ז גם אפשר לתרץ קושית המהרשי"א על התוס' שם ד"ה ונודרת ואוסרת עיין בגליון לז (קפו) ס"י י"ד.

אברהם ווילשאנסקי

ח ס י ד ו ת

ה. בדרימ"צ מצות האמנת אלקות פ"ב מביא וז"ל: ...ועי"ז נאמר דלית מחשבה תפיסא ב"י ר"ל להכיר מהותו ממש שזה אינו מושג לשום נברא בעולם כדכתיב ופני לא יראו... עכ"ל.

ובהמשך האות מביא וז"ל: אלא שבהשגת מהות האלקות יהי' תענוג עצום ונפלא לאין קץ ותכלית כי הוא מקור התענוגים וזוהי מעלת הנביאים שנאמר בהם וירא אליו ה' וכו' ולע"ל יתגלה אליבו עכ"ל.

ולכאורה איך מתאים ענין זה עם הא דאמר שאינו מושג לשום נברא.

א.ו.

ש י ח ו ת

ו. בגליון לח (קפ"ז) הערה י"ד מבארים קבוצה מלומדי שיחות, בשיחת שי"פ נשא סכ"ט בענין צמצום שאינו כפשוטו שקשה להסביר זה - כי קשה להבין איך שייך לומר שעצמותו ית' נמצא במקום אשפה, ולמטה מזה - בכית של עי"ז, ובמצא שם לגמרי בדיוק כמו שנמצא בקד"ק. וז"ל: ...שהרי באם היתה הכוונה רק לעצמותו ית' שהוא נמצא למטה כמו למעלה אי"מ לכאורה: מהו הסתירה שהקב"ה נמצא במקום עי"ז, הרי הוא ית' נמצא שם לא במציאות נמצא ואינו נתפס בזה כלל כו', ואין אומרים שיש כביכול "יותר" מעצמות ית' בדבר שבקדושה מבשאר דברים, כ"א כל החילוקים הוא (לכאורה) בגילוי אלקות כו'.

ולכאורה אפי"ל עפ"י המבואר בלקו"ש ח"ה פ"י ויגש עי'

245 דבאם המשכת העצמות אינה יכולה להתגלות הרי זה הוכחה שאין כאן המשכת העצמות דהרי עצמותו ית' אינו מוגדר בגדר של העלם, ועדי"ז בענין הצמצום שבאם נאמר שבבית עי"ז אינו יכול להיות בגילוי אי"כ הוכחה שאין זה עצמות.

מאיר רפאל פרעגער

- תות"ל מאריסטאון -

ז. בהתוועדות דשי"פ נשא ש.ז. ביאר כ"ק אדמו"ר שליטיא שכאשר מדברים אודות ענין הצמצום שלא כפשוטו, היינו שהקב"ה, נמצא בכל מקום ומקום, "מלא כל הארץ כבודו", אפילו במקום שאסור להרהר בו דברי תורה, הנה בדברי תורה אסור להרהר, אבל לחשוב אודות "עצמות ומהות" - מותר גם במקום זה, מכיון ששם נמצא "עצמות ומהות" שהרי "מלא כל הארץ כבודו", וא"כ הרי הוא מתייחד במחשבתו עם "עצמות ומהות"! סכרא כזו היא סברא "פראיית" ולא עלתה על דעת אף א'! ... ואם במקום זה אסור להזכיר ולהרהר אודות שמות של הקב"ה, הרי עאכו"כ שאסור להזכיר ולהרהר במקום זה אודות "עצמות ומהות", אלו ולא למדותיו"! ע"כ.

א) וצלה"ב - דהנה בהתוועדות דשי"פ בשלח תשמ"ב, על סיום דמס' שבת שמוכר שם מעשה שרבה בר רב הונא יתיב באוונא וקא משח לוי, אמר לוי אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה, דלאו מצוה מי אמר, אמרי לוי מתעסק בעלמא אנאי, ועי"ז הקשה כ"ק אדי"ש "קלאץ קשיאי - ההנהגה ד'מתעסק בעלמאי הוא (לכאורה) הניפך "דבר משנה" - כל מעשיך יהנו לשם שמנים, כי כאשר מעשיו הם "לשם שמים" אין זה באופן ד'מתעסק בעלמאי', וביאר בהתוועדות שלאח"ז, שרבה בר רב הונא עשה פעולה זו "לשם שמים" - כדי שילמדו מזה דין בנוגע למעשה בפועל שבא שכאשר עושים את פעולת המדידה שלא בכוונה (למדוד), אלא באופן ד'מתעסק בעלמאי' - הרי זה מותר, ומובן בפשטות שמחשבתו של רבה בר רב הונא (בפעולה זו) שילמדו דין זה, אינה סותרת לענין "דמתעסק בעלמאי" פעולה ללא מחשבה וכוונה למדוד - כי האיסור דמדידה קשור למדוד דוקא, ולא עם מחשבה ד"לשם שמים" (ללמד מזה דין מסוים). ע"כ,

עכ"פ, מוכן מהני"ל, דכ"ק אדי"ש, ביאר דהנהגת רבה בר רב הונא, ה' מתאים להוראת חז"ל, "שכל מעשיך יהיו לשם שמים" אף שהיו באוונא דמיא - בית המרחץ, מקום שאסור להרהר בו דברי תורה (עיינן בהנחה של התוועדות הני"ל התירוץ המובא בס' "יד אליהו").

אי"כ, אינו מוכן מהו הקושיא הני"ל ובהקדים: - דמבואר בכו"כ מקומות, הביאור ש"ככל מעשיך יהיו לשם שמים", ולאחרונה בהתוועדות דשי"פ שלח ש.ז. הוא - אז בשעת מעשה וואס ער ליגט אין "מעשיך", אין עניני הרשות, אין וועלכע

ער גלייכט זיך אויס לכאורה מיט וועלט און אה"ע - דארף זיין "זכאין אינון ישראל מעמין עכו"ם דעלמאי", אז אויך בשעת מעשה וואס ער ארבעט, עסט און טרינקט וכו' - דארף עס זיין לשם שמים און ער דארף טראכטן וועגן דעם אויבירשטן.

א"כ, מהו הקושיא, שרבה בר רב הונא, ע"י שהתניסק בעלמא ב"אוונאי", בית המרחץ, התבזג באופן שזהו היפך הוראת "כל מעשיך יהיו לשם שמים", הרי אסור לחשוב ולהרהר אודות עצמותו ומהותו ית' במקום מטונף, א"כ, איך אפשר לתבוע לקיים הוראה ד"כל מעשיך לשם שמים", במקום שאסור להרהר אודות הקב"ה?*

ב) גם צלה"ב, מהו הכשי"כ דטכיון שאסור להזכיר ולהרהר אודות שמותיו של הקב"ה, הרי עאכו"כ שאסור להזכיר ולהרהר במקום זה אודות "עצמות ומהות"? דהנה בהתוועדות דשי"פ וארא ש.ז. ביאר ששם אה"ה אינו נכלל בשמות שאין נמחקין (דלא כהיש גורסין) - כי השם "אה"י אשר אה"י" מורה על "אמיתת המצאו", עצמות ומהות שלמעלה מכל ענין של המשכה וגילוי כו', לכן אין זה שייך לגדר הקדושה דוקא (שמות שאין נמחקין), כי ביחס ל"אמיתת המצאו" הרי חול וקדושה הם בהשוואה, לכן מובן שכל הגדר דשמות שאין נמחקין שייך רק כאשר מדברים אודות דרגא כזו שבה ישנו חילוק בין חול לקדושה, כלומר, דרגת הגילויים - אבל כאשר מדובר אודות "אמיתת המצאו" (למעלה מכל המשכה וגילוי כו') - אין שייך לחלק בין חול לקדושה, כי הן ענין של קדושה והן ענין החול - בהשוואה. וביאר ששם זה מורה על כתר שלמעלה מכל הספירות (עני"ש בהנחה בלה"ק סע"ג ואל"ך).

הרי חזינו, דלא אמרינן לגבי שמות של הקב"ה, כשי"כ, דמה אם ז' שמות שמורים על גילויים, אינן נמחקין, כשי"כ שישם"י שמורה על עצמות, אסור למחוק, כביאר הני"ל, וכאן מדובר בענין שחמיר טפי, כי מותר למחוק בידים שם אה"ה, אי"כ מדוע אי"א לומר ג"כ אודות מחשבה - דדוקא מחשבה והרהור בז' שמות שאינן נמחקין אסור להרהר, אבל אודות עצמות ומהות, שאצלו הן עניני קדושה והן עניני חול בהשוואה, (ולכן מותר למחוק בידים שם שמורה על עצמות ומהות), כן מותר להרהר או אודותו אף במקום מטונף?*

(* לכאורה מה שאומר שצריך לחשוב אודות הקב"ה בעת העשי', אין הכוונה לחשוב באותיות, כ"א שזוהי כוונתו בכללות, ורק לשלול ענין העשי' בסתם.

(** ואפשר יש לחלק, כי ענין המחיקה שייך לעצם הקדושה של השם, ועי"ז אומרים שזהו למעלה מגדר קדושה וחול, וזהו עי"ד שאומרים שעצמות גופא נמצא גם במקום הטנופת, אבל ענין

ואין לתרץ, דהטעם מדוע יש איסור להרהר אודות עצמות ומהות במקום מטונף, משום שידוע דא"א להבין ולהשיג ע"י שכלנו מהו "עצמות ומהות", כמאמר המובא ב'פתח אליהו" - לית מחשבה תפיסא בי' כלל, וזהו בנוגע לידיעת החינוך, אבל כן אפשר לקרב לשכלנו המוגבל, ידיעת מציאותו, ע"י ידיעת משלילית, ז.א. ע"י שאנו מבינים מה שהוא אינו, זה נותן לנו קצת הבנה להבין אפס קצהו, את גודל רוממותו והפלאותו, שהוא נעלה יותר מכל הגילויים שקיימים, כמבואר בכ"ו"כ מאמרים לכן מובן דכאשר א' מתחיל להרהר אודות עצמותו ומהותו, א"א לומר שמהרהר אודותו באופן חיובי, דזהו א"א (דלית מחשבה תפיסא בי' כלל), אלא האדם בדרך ממילא מתחיל לחשוב אודות כל מי מיני דרגות באלקות וגילויים, ענינים שעצמותו ומהותו ית' אינו, כי רק ע"י אפשר לחשוב אודותו, ולכן מובן מדוע יש איסור להרהר אודות "עצמות ומהות" במקומות מטונפים, משום שזה יביאו לחשוב אודות גילויים (ענינים שה"ז שמות שאינן נמחקים מז"כ).

אבל מובן דא"א לתרץ כך, משום דכ"ז מיירי בנוגע ידיעת המהות, אבל ידיעת המציאות, עצם הידיעת שקיים ענין למעלה מכל תואר והגבלה, הרי אפ"ל ילד קטן יודע מענין זה, ע"י שאומר כל יום בבוקר "מודה אני לפניך" - בלשון נוכח, הרי שמתכוין לעצמות ומהות, אע"פ שלא יודע משום ספירות וגילויים, וכמבואר ג"כ בכמה מקומות, כוונת היהודי כשמתפלל הוא "אלכו ולא למדותיו", ענין ד"אני מתפלל לדעת זה התינוקי, דהיינו שמכוין לעצמות ומהות ממש.

ועוד: הרי מבואר דלא זן בלבד שהעדר השגת התינוק בספירות ואורות וגילויים כו' אינה ענין של חסרון, אלא אדרבה - מצד העדר השגתו הרי אמירת "מודה אני לפניך" (לעצמות ומהות) היא ללא התבוננות כלל, כי אין שום דבר שיכול להעלים ולהסתיר על ההנחה המוחלטת אודות עצם המציאות דעצמות ומהות, ודוקא מצד קטנותו הרי הוא כלי לעצמות ומהות (ראה התוועדות דשי"פ בשלח תשמ"ב).

א"כ, מובן שאפשר לחשוב ולהרהר אודות קיום מציאות של עצמותו ומהותו ית', כלי לחשוב על דרגות של גילויים באלקות. א"כ, עדיין צלה"כ, מהו הביאור שאסור לחשוב אודות עצמות ומהות במקום מטונף, אבל "שם" שמורה על עצמות ומהות, מכיון

מחשבה זה שייך להאדם שהוא אסור לחשוב מחשבות קדושות במקום מטונף, וע"ז יש כ"ש משמות.

שדוקא "שם" זה למעלה מז' שמות שאין במחקין, "שם" זה (אה-ה) מותר למחקו בידים, ומאי שנא?

* * *

בענין הני"ל, יש להעיר מדין של בית המרחץ, שיש איסור לדבר ולהרהר בד"ת בבית הפנימי, המקום איפה שכולם עומדים שם ערומים (עיין שאר החילוקים בשו"ע או"ח סי' פ"ד).

והנה, הדין בנוגע לבית הטבילה, תלוי במחלוקת ראשונים, מהו הגורם שמחמתו יש על בית המרחץ דין של מקום מטונף לדברי תורה, עיין בכ"ז באנציקלופדי' תלמודית ערך בית המרחץ,

ולכן, בנוגע לברכת הטבילה, מבאר הטי"ז באו"ח סי' פ"ד סייק ב', שלא התירו אלא ברכה על הטבילה, שהיא הכרחית להטבילה, והרי זה כדיעבד כיון שא"א בענין אחר, אבל שאר דברי תורה אסור, וראה בשו"ע אדה"ז או"ח סי' מ"ה בסופו טעם אחר, ש"בית הטבילה אע"פ שעומדים בו ערומים כיון שתשמישו בצונן אין בו זוהמא ומותר ליכנס בו בתפילין כשאין שם אדם ערום, לכן מברכים ברכת הטבילה במקוה אפי' קודם שירד למים אע"פ שלמעלה מהמים עומדים שם ערומים (ובצד של הגליון מובא הערה שזה לא כהטי"ז סי' פ"ד סייק ב).

אבל מקום שמחממים את המים, דינה כמרחץ לדברי תורה - מור וקציעה להיעביץ סי' מ"ה, שו"ת חת"ס או"ח סי' י"ח.

ובנוגע למקוואות העומדים במרחץ גופיהו במרחץ, מבאר הפג"מ על ט"ז הני"ל שיודאי אסור לברך שם ברכה הטבילה ואפילו במים צ"ע די"ל הבלא דמרחץ נפיש ובמים נמי אסור.

ע"פ הני"ל צלח"ב - בענין לטבול במקוה לפני התפילה כל יום (או עכ"פ בטבילה של ערב ראש השנה), ישנם כוונות מיוחדות בעת שטובלין, מאת האריז"ל ומהבעש"ט, מובא בסידור אדה"ז עם פירוש ע"פ דא"ח ע"ו שט"ו, כוונת המקוה מהבעש"ט ז"ל - "כשבא אל המקוה יכוין שהמקוה הוא שם קני"א דהיינו אה-ה במלוי ההין... גימטריא קנא כמנין מקוה ועיקר יכוין שהמקוה התחונה שאנו טובלים בו הוא בעצמו שם קני"א ע"י השתלשלות ויטבול פעם א' ויכוין שם קני"א כני"ל בשעת שהוא תחת המים... (וראה בע" קנ"ז ביאור בחילוק הכוונות המקוה של האריז"ל והבעש"ט).

וכן מכואר בכמה מקומות (ראה לקו"ש ח"ד ע"י 1277) שטבילת האדם צריך להיות בביטול גמור - טיבול אותיות ביטול, וצריך להיות כולו מכוסה במי הדעת, עד שלא ירגיש את מציאותו כלל לאיזה מציאות בפני עצמו. מבלעדי מי הדעת.

א"כ, בזמ"ז, שרוב מקוואות (לאנשים) בנויים באופן שבאותו חדר ג"כ מתרחצים, ז.א. דיש לו דין של בית המרחץ,

וכן רוב המקוואות של זמתי"ז המים חמים, איכ מכיון שיש להם דין של בית המרחץ, יש לכאורה איסור לחשוב על כוונות הנ"ל, עכ"פ בעת שטובלים במקוה.

ואף שהכוונה הוא בשם אהי-ה, וכנ"ל שהוא שם למעלה מז' שמות שאין נמחקין, אבל מלבד זה שנת' שיש כשי"כ, לאסור לחשוב אודות עצמות ומהות, הרי חלק מהכוונות הוא לא רק על שם אהי-ה אלא גם שמות אחרים, שהם בדרגת הגילויים (וכמו שמובא בהערה 2, מס' ליקוטים יקרים - ועוד יכוין בהיותו במקוה כי שם אדני"י מלכות הוא סוד הדבור ושם הנז-ה הוא ז"א סוד הקול. והד' רוחות של המקוה נגד ד' אותיות הוי-ה וקרקע המקוה נגד שם אדני"י... וראה ג"כ בכף החיים סי' תקפ"א (סי' פ"ג) כוונת הטבילה בער"ה, שכמה מהטבילות הם כנגד שמות עי"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן ועוד ענינים של גילויים).

עכ"פ, מובן דמכיון שרוב מקוואות (לאנשים) בזמתי"ז יש להם דין של בית המרחץ, יש איסור לחשוב בכל כוונות הנ"ל (אע"פ ששמעתי מכמה וכמה שכן חושבים כמה כוונות בעת שטובלים). ועפ"י"ז, יש להשתדל לבנות את המקוה, בחדר מפורד מהחדר שמתרחצים, בכדי שיוכלו לכוין כוונות הנ"ל.

ואבקש מקוראי הגליון לעיין בכל ענין הנ"ל.

מיכאל לוזניק

- ישיבה גדולה ניו הייווען -

ח* בלקו"ש ח"א ע' 271 דן ב"ק אד"ש במי ששכח לברך באמצע ימי הספירה דנתבטלה ספירתו ובהערה 2 מסביר דלא אמרינן דמה שספר כבר הו' ברכה לבטלה שגם לפי דיעה זו כל לילה היא מצוה בפ"ע והחסרון הוא רק בהימים שלאח"ז. עיי"ש.

בספר אז נדברו ח"ב סי' נ"ב אות ב' מביא המחבר סברא זו וז"ל: משאי"כ אפ"י לה"א דבעינן תמימות בספירה זהו רק תנאי במצוה אבל כל יום מצוה לעצמה ואפילו כשיש חסרון בתמימות זה רק מכאן ולהבא אבל מה שספר למפרע קיים מצוה ולא הוי ברכתו לבטלה.

ובחלק ו' סי' ס' נשאל ע"ז (והכזתב מעיר דראה סברא זו בלקו"ש) דהלא כמה ראשונים והב"ג בכללם סוברים דספתי"ע מצוה א' היא ואם שכח הרי כל החשבון בטל ממנו.

וגם החיד"א בספרו עבוה"ק במורה אצבע סי' ז אות ר"י"ז כתב שהשוכח יום א' געשו כל הברכות מלילות שעברו לבטלה. ע"כ.

ובתשובתו מבאר הרב הנ"ל דכוונתו הו' דמכיון דמצות ספתי"ע יש לה המשך זמן ממילא הברכה היא על חלק מהמצוה הרי

אף שנתברר למפרע שלא קיים המצוה (כגון ששכח לספור) אין אומרים שמה שעשה לא הי' מעשה מצוה כיון שעשה מה שנצטווה לספור באותו יום.

ומדמה זה למצות פו"ר ולא הצליח לזש"ק דלא אמרינן דבטל המצוה כיון שעשה מה שנצטווה עליו.

ועוד מביא רא"י לזה ממצות נר חנוכה דאפילו נכבה בע"ש מבעוד יום אי"צ לחזור ולהדליק, ומביא סברת התרוה"ד שההדלקה בע"ש הוא על הכשר מצוה ואעפ"כ אין חוזרים עאכו"כ בספח"ע שהברכה הוי חלק מהמצוה ולא רק כהכשר מצוה.

ועוד רוצה להביא רא"י לזה מריטב"א חולין חי"ז מובא בא"ח סי' קנ"ה בנטל ידיו ונמלך שלא לאכול לא הוי ברכתו לבטלה כיון שבשעת מעשה חשב לעשות מצוה. ע"ש בארוכה.

הנה לכאורה סברתו חלושה היא דכ"ק אד"ש מכאר (עי' לקו"ש חי"ח ע' 54 ובהערות שם) דאף להדיעה דכל הספירה מצוה א' היא אולם מכח שתי קושיות מוכרחים לומר שגם לדעתם מצוה בפ"ע הוא. דאי נימא דמצות ספח"ע מצוה אחת אריכתא הרי (א) למה מברכים מיט ברכות, הי' צריך לברך ברכה א' בתחלה או לבסוף. (ב) אם כן, דמצוה א' היא, הרי"ז נוגע גם להימים הקודמים א"כ הי' צריך לברך רק לבסוף מחשש ברכה לבטלה, ורואים שמברכים בכל יום מוכח שגם לדעתם כל יום מצוה בפ"ע היא, ולכן החסרון הוא רק בהימים שלאחי"ז ומשום תמימים. ע"ש בארוכה.

והסברא בזה היא אולי י"ל דמכיון שמוכרחים לומר כני"ל דכל יום מצוה בפ"ע הוא, הסופר יום שלישי בברכה הרי יום זה תמים אצלו דכולל שלשה ימים ומה שיתבטל אח"כ אינו נוגע לאותו יום שמצוה בפ"ע היא.

ובסגנון אחר קצת יש שני גדרים של תמימות להסברת כ"ק אד"ש תמימות דיום ותמימות כללי ואין אחד נוגע בחברתה רק כשמתבטל התמימות כללי, חסר לו בדרך ממלא בהתמימות דיום.

ומה שכתב המחבר הני"ל דאינו ברכה לבטלה משום שעשה מה שנצטווה ומביא רא"י ממצות פו"ר הרי אין הנדון דומה לרא"י ואין זה הסברה לכאורה לענינינו דכפו"ר אין זה בידו כלל כמובן, משאי"כ בספח"ע מבלי הסברה הני"ל שכל יום מצוה בפ"ע הוא, מאן לימא לן דמי שפשע (אפ"י בשוגג) ושכח לספור יום א' דבידו הני דברכותיו לא יהי' לבטלה הרי לא עשה מה שמו שמוטל עליו. ופשוט.

אלא מחזורתא כדמשנינן מעיקרא להסברת כ"ק אד"ש דאפילו למ"ד מצוה אחת היא הרי כל יום יש מצוה בפ"ע. ואף לא חלק מהמצוה כמושי"כ הרב הני"ל דאי"כ אין לברך אלא לבסוף

כקושיית כ"ק אד"ש. וזה תשובה להשואל שם ג"כ.

וראייתו מני"ח ג"כ תמוה דהטעם שנכבה מבעוד יום א"צ להזור ולברך ולהדליק (ולהעיר שדבר זה במחלוקת שנוי' דלהט"ז שם קודם קבלת שבת מחוייב לחזור ולהדליק ובלי ברכה) הוא משום שההדלקה עושה מצוה וכבתה אין זקוק לה כמבואר בשו"ע סי' תרע"ג וטעם התרוה"ד הוא דמכיון דאי' באופן אחר הוי ל' הכשר מצוה (וע"ש שמביא ראיות לזה, דיכולין לברך על הכשר מצוה) ואינו דומה לנדו"ד.

ומה שמביא מהריטב"א לענין נטייל הרי הוא עצמו דחה זאת וז"ל: שהרי (בנטייל) לא חיסר בגוף המצוה של הנטילה ורק חסר התנאי שלא תקנו אלא כשרוצה לאכול. עיי"כ.

וזה ממש כדברינו בהסברת כ"ק אד"ש דמה שמברך כל לילה על ספה"ע הוא עושה מצוה בפ"ע ומה שישכח אין זה נוגע לספירתו באותו לילה.

הרב משה אהרן צבי ווייס
- ברוקלין נ.י. -

ה י ו ם

ט. כ"ד תמוז: "מפתגמי הצ"צ: א פנימי איז, אז בעטען א ברכה אויף עבודה איז דאס אל ישעו בדברי הבל, און עס דארף זיין תכבד העבודה על האנשים."

אל - ל' הכ' שמות ה, ט (בשינוי).

ישעו - ראה ילקו"ש שמות רמ"ז קע"ו: אל ישעו ... אל יהו נשענים.

הבל - אולי י"ל שהביאור מ"ש "הבלי" (ולא "שקרי" כבל' הכ' - שם) הוא ע"פ המבואר בהפתגם ליום ב' אד"ש: "הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש על תבואת השדה והכרם, אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת." והפ"י בזה שזהו תוכן הפ"י דהבל שאין בו ממשות בדוגמת גשם בלא זריעה.

תכבד - ביטוי זה נמצא ג"כ בזח"ג קני"ג, א.

י. כ"ה אינר: "ממאמרי רבינו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: שכר מצוה מצוה, המצוה בעצם עצמותה היא השכר והתגלות העצמות תהי' לעתיד, אבל זהו הקרן קיימת של המצוה, ..."

ממכתב כ"ד אד"ר תרמ"ץ אג"ק ח"ד (נמצא בדפוס) סי' א'ג.

כ"ח אייר: "באחד החזיונות לילה שראה הצ"צ את רבינו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר על שלשה דברים העולם עומד. אחרי המאמר..."

ממכתב ג' אייר תרצ"ט (שם ע' תק"ה).

כ"ט אייר: "עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל..."

ממכתב כ"ד ניסן תרח"ץ (שם ס' א"כא).

א' סיון: "זרוק חוטרא לאוירא אעיקר' קאי. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים..."

ממכתב י"א אייר, תרצ"ט (שם ס' א"קא).

ג' סיון: "רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל ווערעו אנגערופען נרות. א נר איז כלול פון..."

ממכתב ו' אלול, תרצ"ז (שם ע' קכ"א).

לזכותו ולזכות
בני משפחתו שיחיו

נדפס ע"י

א' מאנ"ש שיחיו